

Elektron Tibbin Hüquqi Problemləri

Rasim Mahmudov

AMEA İnformasiya Texnologiyaları İnstitutu, Bakı, Azərbaycan
depart17@iit.ab.az

Xülasə— Məqalədə elektron tibb fəaliyyəti ilə bağlı hüquqi problemlər araşdırılır. Bu sahədəki mövcud beynəlxalq hüquq normaları şərh olunur. Dövlətin müvafiq hüquqi siyasətinin əsas istiqamətləri göstərilir. Eləcə də, elektron tibb münasibətləri ilə əlaqədar olan yurisdiksiya və lisenziyalaşdırma, fərdi məlumatların qorunması, telekommunikasiya operatorlarının məsuliyyətinin müəyyən edilməsi kimi məsələlərə toxunulur.

Açar sözlər— elektron tibb; fərdi məlumatlar; pasiyent hüquqları; şəxsi həyatın toxunulmazlığı; transmilli tibbi xidmətlər.

I. GİRİŞ

Bu gün tibb sisteminin bütün sahələrində informasiya-kommunikasiya texnologiyaları (İKT) geniş tətbiq edilir. Hazırda İKT biznesinin ən intensiv inkişaf etdiyi sahələrdən biri məhz tibb sahəsidir. Dünyanın qabaqcıl ölkələrində tibb sahəsində İKT-nin effektiv tətbiqi üçün məqsədli strategiya və proqramlar həyata keçirilir, bu sahəyə böyük həcmdə investisiya cəlb edilir.

Tibb sistemində informasiyalaşdırma və virtuallaşma proseslərinin uğurla həyata keçirilməsi – elektron tibbin formalaşması üçün zəruri şərtlərdən biri də müvafiq hüquq normalarının müəyyən edilməsi və onun əsasında həmin sferada tənzimləmə tədbirlərinin reallaşdırılmasıdır.

Lakin hüquq sistemi, bütün fəaliyyət istiqamətlərində olduğu kimi, tibb sahəsində də İKT-nin inkişaf sürətindən xeyli geri qalır. Elektron tibb münasibətlərinin tənzimlənməsi ilə bağlı hüquq sistemləri bir sıra hallarda anlaşılmaz, mürəkkəb situasiyalarla üzləşir, analoqu olmayan, yeni yaranan münasibətləri nizamlamaqda çətinlik çəkir. Əsas problemlər biri elektron tibb xidməti prosesinin iştirakçıları arasında münasibətlərin tənzimlənməsi ilə bağlı ortaya çıxır. Müvafiq prosesin iştirakçıları aşağıdakılardır:

- elektron tibb xidməti göstərənlər (tibbi heyət);
- elektron tibb xidmətindən istifadə edənlər (pasiyentlər);
- elektron tibb xidməti operatorları.

Üçüncülər birinci və ikincilər arasında vasitəçilik missiyasını həyata keçirirlər.

Digər mühüm problemlər hüququn prinsip və metodlarının elektron tibb münasibətlərinə tətbiqinin xüsusiyyətləri ilə bağlıdır.

Qeyd etmək lazımdır ki, hazırda elektron tibb fəaliyyətinin tənzimlənməsi üçün beynəlxalq səviyyədə vahid norma və standartların olmaması bir sıra çətinliklər yaradır. O cümlədən ayrı-ayrı ölkələrin elektron tibb müəssisələri və mütəxəssisləri arasında əməkdaşlığın qurulmasında problemlər ortaya çıxır.

II. ELEKTRON TİBB FƏALİYYƏTİNİN TƏNZİMLƏNMƏSİNƏ DAİR BEYNƏLXALQ HÜQUQ NORMALARI

Müvafiq beynəlxalq təşkilatlar elektron tibb sahəsində hüquq münasibətlərinin mürəkkəbliyini və spesifikliyini nəzərə alaraq, öz baxışlarını formalaşdırır, müvafiq normativ-hüquqi bazanın yaradılması istiqamətində fəaliyyət göstərirlər.

Ümumdünya Səhiyyə Təşkilatının (ÜST) verdiyi rəsmi hüquqi tərifi görə, elektron səhiyyə – səhiyyənin ehtiyacları üçün: pasientlərin müalicəsi, tibb işçilərinin təhsili, xəstəliklərin aşkarlanması və ictimai səhiyyədəki tendensiyaların monitorinqi məqsədi ilə elektron kommunikasiya texnologiyalarının istifadəsidir [1].

ÜST-nin 25 may 2005-ci il tarixində keçirilən 58-ci sessiyasında “Elektron səhiyyə haqqında” Qətnamə qəbul edilmişdir [1]. Həmin sənəddə qeyd edilir ki, elektron səhiyyənin tətbiqi zamanı insan hüquqları, etik normalar və ədalətlik prinsiplərinə əməl edilməli, insanların mədəni, təhsil, dil, coğrafi yerləşmə, fiziki və əqli imkanlar, yaş və cinsi fərqləri nəzərə alınmalıdır. Qətnamədə üzv ölkələrə çağırış edilir ki, elektron səhiyyənin inkişafı ilə bağlı uzunmüddətli strateji planlar hazırlayarkən müvafiq hüquqi çərçivə dəqiq müəyyən edilsin.

Sənəddə müvafiq ölkələrə tövsiyə olunur ki, elektron səhiyyə sistemini yaradarkən iqtisadi baxımdan effektiv olan, keyfiyyəti, təhlükəsizliyin və etik standartların təmin edilməsinə, informasiyanın konfidensiallığı, şəxsi həyatın toxunulmazlığı, ədalətlik və bərabərlik prinsiplərinə əməl olunmasına diqqət yetirsinlər.

2011-ci ildə Avropa Parlamenti və Avropa Birliyi tərəfindən “Transmilli tibbi xidmətdə pasientlərin hüquqları haqqında” Direktiv qəbul edilmişdir [2]. Nəzərə almaq lazımdır ki, transmilli tibbi xidmətlərin göstərilməsində, əsasən, İKT-nin imkanlarından istifadə edilir. Bu isə o deməkdir ki, transmilli elektron xidmətlər elektron tibb fəaliyyətinin tərkib hissəsidir. Ona görə də həmin Direktiv elektron tibb fəaliyyətinin tənzimlənməsi baxımından mühüm hüquqi sənəd sayılır. Bu Direktivin qəbul edilməsində məqsəd üzv ölkələrdə vətəndaşlara təhlükəsiz, yüksək keyfiyyətli, effektiv və yetərli transmilli tibbi xidmətlərin göstərilməsini təmin etməkdir. Bu sənəd tibbi məhsulların və avadanlıqların İnternet vasitəsi ilə satışına şamil edilmir. Sənəddə göstərilir ki, pasiyentə transmilli tibbi xidmət göstərildiyi halda, bu xidmətin qaydaları və xüsusiyyətləri barədə ona dəqiq məlumat verilməlidir. Həmin qaydalar isə ərazisində müvafiq xidmətlər göstərilən üzv ölkələrin milli qanunvericiliklərində öz əksini tapmalıdır. Əgər pasiyent digər üzv dövlətin ərazisində göstərilən tibbi xidmətdən istifadə etmək məqsədi ilə seçim etmək istəyirsə, ona bu barədə bütün zəruri məlumatlar, o cümlədən müvafiq tibb müəssisələrinin fəaliyyəti, müalicə üsulları, təklif edilən xidmətlərin

təhlükəsizlik və keyfiyyət standartları barədə informasiya verilməlidir.

Direktivdə qeyd olunur ki, transmilli tibbi xidmətin fasiləsizliyinin təmin olunması pasiyentlərin sağlamlıq vəziyyəti haqqında fərdi məlumatların ötürülməsindən asılıdır. Bu baxımdan, fərdi məlumatların qorunması xüsusi əhəmiyyət kəsb edir.

III. ELEKTRON TİBB SAHƏSİNDƏ DÖVLƏTİN TƏŞKİLATI-HÜQUQİ SİYASƏTİNİN ƏSASLARI

Elektron tibb sahəsində effektiv dövlət siyasətinin həyata keçirilməsi üçün, ilk növbədə, müvafiq siyasətin hüquqi əsasları müəyyən edilməlidir. O cümlədən, elektron tibb sisteminin qurulmasının və fəaliyyətinin, bu sahə ilə bağlı elm, təhsil və xidmət sferalarının inkişafının hüquqi mexanizmləri formalaşdırılmalıdır.

E-tibb sahəsində dövlətin təşkilati-hüquqi siyasətinin əsas istiqamətləri aşağıdakı sahələri əhatə etməlidir [3, 4]:

- Elektron tibb sahəsində normativ-hüquqi tənzimlənmənin həyata keçirilməsi;
- Elektron tibb sahəsində standartların, rəqlamentlərin, norma və qaydaların hazırlanması və həyata keçirilməsi;
- Elektron tibb xidmətlərinin həyata keçirilməsi üçün müxtəlif proqramların hazırlanması və reallaşdırılması.

III. İKT-NİN TİBB SAHƏSİNDƏ TƏTBİQİNİN HÜQUQİ RİSKLƏRİ

İKT-nin elektron tibbdə tətbiqi müvafiq sistemlərin effektiv fəaliyyəti üçün zəruri olan, elektron tibbi xidmət prosesinin bütün iştirakçıları arasında vaxtında, etibarlı və qorunan informasiya mübadiləsinin təmin etməlidir.

Bu gün İKT-nin tibbi fəaliyyətə tətbiqinin bir sıra hüquqi riskləri mövcuddur. Belə ki, texnoloji təchizatın lazımi səviyyədə olmaması qəbul edilən və ötürülən informasiyanın itməsinə, konfidensiallığın pozulmasına, həkim sirlərinin yayılmasına, həkimlə pasiyent arasında əlaqələrin kəsilməsinə, həkimin pasiyent haqqında kifayət qədər informasiya ala bilməməsinə, pasiyentin distant üsulla tibbi xidmətləri əldə etməyin texnoloji xüsusiyyətlərini bilməməsinə səbəb olur.

Əlbəttə, bu cür risklərdən tam sığortalanmaq mümkün deyil. Lakin həmin riskləri minimalaşdırmaq üçün aşağıdakı kompleks tədbirlərin görülməsi vacibdir [5]:

- elektron tibb xidmətlərinin göstərilməsinin detallı şəkildə texnoloji rəqlamentinin və onların tətbiqinin bütün prosedurlarının işlənilib hazırlanması;
- elektron tibb xidmətlərinin göstərilməsi üçün müqavilə şərtlərinin işlənilib hazırlanması;
- İKT-dən istifadənin xüsusiyyətləri nəzərə alınmaqla, pasiyentin xidmət göstərilməsinə könüllü yazılı razılığı;
- bilavasitə xidmət göstərən mütəxəssisin autentifikasiyası və onun xidmətin nəticələrinə görə məsuliyyəti;

- ötürülən və qəbul edilən tibbi sənədlərin autentikliyi və keyfiyyəti;
- konsultasiyaların konfidensiallığı və pasiyentlərin fərdi məlumatlarının gələcəkdə qorunması ilə bağlı qarşılıqlı münasibətlərin razılaşdırılması və tənzimlənməsi.

IV. ELEKTRON TİBB SAHƏSİNDƏ YURİSDİKSİYA VƏ LİSENZİYALAŞDIRMA PROBLEMLƏRİ

Transmilli elektron tibb müəssisəsi müxtəlif milli yurisdiksiyalarda fəaliyyət göstərdiyinə, bir çox hallarda tibb müəssisəsi ilə pasiyent müxtəlif yurisdiksiyalara aid olduğuna görə, pasiyentin sosial müdafiəsi, o cümlədən tibbi sığortanın tətbiqi, dəyən ziyanın ödənilməsi ilə bağlı hüquqi problemlər yaranır.

Elektron tibb fəaliyyətinin lisenziyalaşdırılması üçün dövlət səviyyəsində müvafiq normativ-hüquqi bazanın yaradılmasını tələb edir. Həmçinin müxtəlif ölkələrin müvafiq lisenziyalarının qarşılıqlı tanınması da nəzərdə tutulmalıdır. Müxtəlif yurisdiksiyalarda tibb xidmətlərinin göstərilməsi problemlərinin həlli üçün bir neçə model mövcuddur. Elektron tibbin inkişafı və milli sərhədləri aşması bu problemi xeyli aktualaşdırır [6].

İKT tibb müəssisələrinə eyni vaxtda müxtəlif ölkələr üçün xidmətlər göstərməyə imkan verir. Ənənəvi tibb müəssisəsi qeydiyyatdan keçdiyi ölkənin yurisdiksiyası çərçivəsində fəaliyyət göstərir. Virtual mühitdə fəaliyyət göstərən tibb müəssisəsi isə onun fəaliyyətinin əhatə olunduğu bütün ölkələrin yurisdiksiyası altına düşür. Deməli, belə bir vəziyyətdə tibb müəssisəsi müvafiq ölkələrin hər birindən lisenziya almalıdır.

ABŞ bu sahənin hüquqi tənzimlənməsi sahəsində daha böyük təcrübəyə malikdir. Bu da həmin ölkənin elektron tibb münasibətlərinin inkişafı sahəsində dünyada qabaqcıl mövqedə olması ilə əlaqədardır. ABŞ-da istər federal, istərsə də ayrı-ayrı ştatlar səviyyəsində elektron tibbdə dair müxtəlif qanunvericilik aktları qəbul edilmişdir.

ABŞ-da o cümlədən lisenziyalaşdırma probleminin həlli ilə bağlı bir neçə model mövcuddur [7]. Bəzi ştatlar tələb edirlər ki, onların ərazilərində elektron tibb fəaliyyətinin göstərilməsi üçün müvafiq lisenziya alınmalıdır. Bu tələb həm ölkənin digər ştatlarının, həm də xarici ölkələrin elektron tibb müəssisələrinə aiddir. ABŞ-ın 12 ştatı arasında isə belə bir müqavilə imzalanıb ki, həmin ştatların hər hansı birində tibb müəssisəsinə verilən müvafiq lisenziya digər ştatlar üçün də keçərlidir. Bunu “lisenziyaların qarşılıqlı tanınması sistemi” adlandırmaq olar. ABŞ ştatları arasındakı bu cür razılaşma təcrübəsini ölkələr arasında da tətbiq etmək mümkündür. Bəzi ştatlarda isə tibb müəssisəsinin hər hansı bir ştatda lisenziya alması yetərli hesab edilir ki, digər ştatlarda lisenziyasız fəaliyyət göstərsin.

Avropa Birliyinin Elektron Kommersiya haqqında Direktivinə əsasən, elektron tibb informasiya cəmiyyətinə xas olan xidmət növlərindən biridir. Həmin sənəddəki “mənsə ölkəsi” prinsipinə görə, elektron tibb müəssisəsi yalnız öz ölkəsinin qanunlarına tabe olmalıdır. Bu Direktiv hər hansı üzv ölkənin digərindən onun ərazisində tibbi xidmət göstərmək üçün icazə tələb etməsini qadağan edir.

Əsas hüquqi problemlərdən biri də bu gün kimlərin elektron tibb xidməti göstərə bilməsi ilə bağlıdır. Fiziki şəxslərə belə bir hüquq verilə bilərmi? Elektron tibb xidməti göstərmək məqsədi ilə lisenziyaların verilməsi üçün hansı tələblər irəli sürülməlidir? Lisenziyanı verən qurum üçün hansı qaydalar və tələblər müəyyən edilməlidir?

V. ELEKTRON TİBB SAHƏSİNDƏ FƏRDI MƏLUMATLARIN QORUNMASI PROBLEMLƏRİ

Elektron tibb sistemində fərdi məlumatların qorunması müvafiq qanunvericilikdə pasiyentin elektron tibb xidmətlərinin göstərilməsinə, onun səhhəti ilə bağlı informasiyanın elm, təhsil, kommertiya və s. məqsədlərlə istifadəsinə razılıq verməsi məsələləri öz əksini tapmalıdır. Elektron tibb xidmətlərinin göstərilərkən pasiyentin səhhəti ilə bağlı informasiya həkimlərlə yanaşı, digər şəxslərin də əlinə keçə bilər. Ona görə də müxtəlif ölkələrdə elektron tibb sistemlərində fərdi məlumatların qorunması ilə bağlı qanunvericilik bazası formalaşdırılır.

Fərdi məlumatların qorunması ilə bağlı Avropa səviyyəsində bir sıra vacib hüquqi sənədlər qəbul edilmişdir. Həmin sənədlər elektron tibb sahəsində də fərdi məlumatların qorunması üçün təməl hüquqi baza rolunu oynayır [8].

Bundan başqa, pasiyentlərin hüquqlarının qorunması ilə bağlı da beynəlxalq hüquq normaları mövcuddur. İndiyə kimi "Pasiyentin hüquqları haqqında Avropa Xartiyası", "Pasiyentin hüquqlarının təminatına yardım haqqında bəyannamə", "Pasiyentin hüquqları haqqında Lissabon bəyannaməsi" və s. kimi mühüm əhəmiyyət kəsb edən sənədlər qəbul edilib [9].

Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyası, Fərdi məlumatlar haqqında Azərbaycan Respublikasının Qanunu və digər normativ-hüquqi aktlar ölkəmizdə pasiyentlərin fərdi məlumatlarının qorunmasının qanunvericilik bazasını təşkil edir [10]. Hazırda Azərbaycan respublikasının Milli Məclisində "Pasiyentlərin hüquqlarının qorunması haqqında" Qanun layihəsinin müzakirəsi gözlənilir. Həmin qanunda da elektron tibb xidmətlərinin göstərilərkən pasiyentlərin fərdi məlumatlarının qorunması məsələsinin öz əksini tapması məqsədəuyğundur.

Qabaqcıl xarici təcrübə göstərir ki, elektron tibbin inkişafı pasiyentin sağlamlığı haqqında olan elektron informasiya ilə bağlı bir sıra məsələlərin detallı şəkildə həll edilməsi vacibdir. Ənənəvi tibb qanunvericiliyində "sağlamlıq haqqında informasiya" hüquqi anlayış kimi özündə bir neçə müddəanı birləşdirir [7]:

- informasiyanın məzmununa görə: şəxsin keçmiş, hazırkı və gələcək fiziki və psixoloji sağlamlıq vəziyyətinə aid informasiya, səhiyyə sistemində şəxsə göstərilən xidmətlər, həmçinin həmin xidmətlərə görə ödənişlər;
- informasiyanı yaradan və yayan subyektə görə: ictimai səhiyyə orqanı, sığortaçı, məktəb, universitet və s. tərəfindən yaradılan və provayder tərəfindən ötürülən informasiya.

Göründüyü kimi, müvafiq ənənəvi qanunvericilik pasiyentin elektron avadanlıq vasitəsi ilə öz evindən ötürdüyü informasiyaya şamil edilmir.

Şəxsi həyatın toxunulmazlığı prinsipi tələb edir ki, bu cür informasiya ilə işləyən strukturlar sağlamlıq vəziyyəti ilə bağlı informasiyadan sui-istifadə hallarına qarşı tədbirlər görsünlər, qaydalar müəyyən etsünlər. Həmin qaydalarda pasiyentlərin sağlamlıq vəziyyəti ilə bağlı informasiyadan kimlərin və necə istifadə edə bilmələri göstərilməlidir.

Səlahiyyətli strukturlar pasiyenti onun sağlamlıq vəziyyəti barədə informasiyadan hansı məqsədlə və necə istifadə edildiyi, həmin informasiyanın kimlər üçün əlverişli olduğu barədə məlumatlandırılmalı, həmçinin onun özü haqqında olan informasiyaya girişini təmin etməlidirlər. Pasiyent özü ilə bağlı olan tibbi sənədlərlə tanış olmaq, onları nüsxələmək, əlavə və dəyişikliklər etməyi tələb etmək hüququna malik olmalıdır. Bir çox hallarda pasiyentin onun haqqında olan tibbi informasiyanın açılması və istifadəsi ilə bağlı yazılı razılığı lazımdır.

Verilənlərin şifrələnməsi onların təhlükəsizliyinin təmin edilməsinin ən geniş yayılmış üsullarından biridir. Elektron səhiyyə sistemlərinin mövcud olduğu ölkələrin əksəriyyətində tibbi verilənlər müəyyən formalarda şifrələnir. Amma yalnız bəzi ölkələrdə tibbi verilənlərin şifrələnməsi ilə bağlı xüsusi qanunvericilik normaları müəyyən edilib [11].

VI. ELEKTRON TİBB SAHƏSİNDƏ FƏALİYYƏT GÖSTƏRƏN TELEKOMMUNİKASIYA OPERATORLARININ HÜQUQİ MƏSULİYYƏTİ

Elektron tibb sahəsində fəaliyyət göstərən operatorların hüquqi məsuliyyəti də xüsusi əhəmiyyət kəsb edir. Belə ki, onların öz vəzifələrini yerinə yetirməməsi pasiyentlərə ziyan vura bilər. Qabaqcıl ölkələrdə qanunvericilik operatorların cinayətkarlığına diqqətsizlik (etinasızlıq, laqeydlik), bədbəxt vəziyyətə salma, operatorun təqsirinə görə həkimlərin öz vəzifələrini yerinə yetirə bilməməsi kimi məsuliyyət növlərini nəzərdə tutur. Operatorların məsuliyyəti həmçinin həkimlər və pasiyentlərin istifadə etdikləri avadanlıq barəsində məlumatlarının yetərli olmaması ilə bağlı yarana bilər [12].

Operatorlar pasiyentin sağlamlığı ilə bağlı informasiyanın konfidensiallığının qorunmasını təmin etməlidirlər. Onlar təhlükəsizlik məsələləri üzrə kadrları öyrətməli, üçüncü şəxslərlə şəxsi həyatın toxunulmazlığına dair müqavilə şərtlərini işləyib hazırlamalı, pasiyentin açıq informasiya ilə bağlı razılığını almalıdırlar.

Elektron tibb xidməti göstərilərkən pasiyentin düzgün olmayan müalicəsi verilənlərin ötürülməsinin gecikdirilməsi səbəbindən də ola bilər. Bu cür hallara görə telekommunikasiya operatoru məsuliyyət daşıyır. Əsas məsələ həmin məsuliyyətin qanunvericilik səviyyəsində öz əksini tapmasıdır.

NƏTİCƏ

Elektron tibb fəaliyyətinin effektiv şəkildə tənzimlənməsi üçün tibb, informasiya texnologiyaları və hüquq sahələri mütəxəssislərinin səylərinin birləşdirilməsi, birgə fəaliyyət göstərmələri tələb olunur.

Təcrübə də göstərir ki, istənilən texnoloji yeniliyin hüquqi cəhətdən dərk edilməsi üçün müəyyən zamana ehtiyac vardır. Bu baxımdan, elektron tibb fəaliyyəti də istisna deyil.

Elektron tibb fəaliyyətinə dair mövcud beynəlxalq hüquq normaları bu sahənin effektiv şəkildə tənzimlənməsi üçün yetərli deyil. Tibb sahəsində İKT çox sürətlə inkişaf etdiyinə görə, müvafiq hüquq normalarının müəyyən edilməsi prosesi də fasiləsiz, davamlı olmalıdır.

Müvafiq sahədə yurisdiksiya və lisenziyalaşdırma problemlərinin həlli də, ilk növbədə, beynəlxalq hüquqi konsensus tələb edir. Çünki elektron tibbin fəaliyyət dairəsi bir çox hallarda milli sərhədlərin çərçivəsindən kənara çıxır.

Elektron tibb fəaliyyəti üçün xüsusi əhəmiyyət kəsb edən fərdi məlumatların qorunması və telekommunikasiya operatorlarının məsuliyyətinin müəyyən edilməsi məsələləri ilə bağlı beynəlxalq və milli səviyyələrdə bir sıra normativ-hüquqi aktlar qəbul edilmişdir. Lakin həmin sənədlər bu sahədə ümumi məsələləri tənzimləyir, elektron tibb fəaliyyətinin spesifik xüsusiyyətləri nəzərə alınmır. Ona görə də elektron tibb sahəsində fərdi məlumatların qorunması və telekommunikasiya operatorlarının məsuliyyətinin müəyyən edilməsi üçün xüsusi qanunvericiliyin formalaşdırılmasına ehtiyac vardır.

ƏDƏBİYYAT

- [1] www.who.int/healthacademy/media/WHA58-28-en.pdf
- [2] http://ec.europa.eu/health/ehealth/docs/guidelines_patient_summary_en
- [3] WHO and ITU, National eHealth Strategy, Geneva, 2012, 9 p.
- [4] WHO, From Innovation To Implementation. eHealth in the WHO European Region, Copenhagen, WHO Regional Office for Europe, 2016, 116 p.
- [5] WHO, Legal frameworks for eHealth, Global Observatory for eHealth series, 2012, Vol. 5, 90 p.
- [6] В. В. Овчинников, “Телемедицина: проблемы правового регулирования”, Тихоокеанский медицинский журнал, № 3, с. 12-13, 2013.
- [7] C. George, D. Whitehouse, P. Duquenois, eHealth: Legal, Ethical and Governance Challenges. Springer Science & Business Media, 2012, 396 p.
- [8] <http://eur-lex.europa.eu/legalcontent/EN/TXT/?uri=URISERV%3A114012>
- [9] www.who.int/genomics/public/patientrights/en
- [10] www.e-gov.az/az/content/read/37
- [11] S. Callens, The EU legal framework on e-health, Health Systems Governance in Europe. The Role of European Union Law and Policy, Cambridge University Press, 2010, pp. 561-588.
- [12] Е. Ширенкова, Правовые аспекты оказания медицинских услуг с применением информационно-коммуникационных технологий, ИРТ Group, 14 Декабря 2015, <http://iptg.ru/press/articles>